

Sygn. akt IV Ca 75/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 marca 2017 r.

Sąd Okręgowy w S. IV Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Mariusz Struski

Sędziowie SO: Wanda Dumanowska (spr.), Dorota Curzydło

Protokolant: protokolant Anna Ożóg

po rozpoznaniu w dniu 3 marca 2017 r. w S.

na rozprawie

sprawy z powództwa H. W.

przeciwko E. W.

o ustalenie wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego

na skutek apelacji pozwanej od wyroku Sądu Rejonowego
w C. z dnia 15 grudnia 2016r., sygn. akt III RC 48/16

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) oddala powództwo

b) zasądza od powoda H. W. na rzecz pozwanej E. W. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu

2. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt IV Ca 75/17

UZASADNIENIE

Powód H. W. wniósł o uchylenie jego obowiązku alimentacyjnego wobec pozwanej E. W., ustalonego wyrokiem Sądu Okręgowego w B. z dnia 10.06.2003r. w sprawie o sygn. akt I 1C 1761/02, wskazując, że pozwana posiada stałe źródło dochodów, nie pozostaje w niedostatku, z kolei powód prowadzi gospodarstwo rolne, a z uwagi na wiek i stan zdrowia nie jest w stanie dłużej łożyć na utrzymanie pozwanej.

Pozwana E. W. wniosła o oddalenie powództwa w całości, argumentując, że małżeństwo stron zostało rozwiązane z winy powoda, pozwana zaś przez (...)lat pracowała we wspólnym gospodarstwie, a w wyniku rozwodu straciła środki do życia i dach nad głową, została sama z trójką uczących się dzieci, przed podziałem majątku powód wyprowadził cały majątek ruchomy, pozwana otrzymała 12,92 ha ziemi, bez maszyn. Wskazała też, że jedynym źródłem dochodu z tej ziemi są dopłaty unijne, niemniej, jako rolnik, nie może się zarejestrować jako osoba bezrobotna, nie może podjąć pracy, bo straci ubezpieczenie w KRUS, zaś praca w gospodarstwie rolnym w okresie małżeństwa uniemożliwiła

pozwanej zdobycie innego wykształcenia. Obecnie pozwana choruje, ma m.in. (...), na leki wydaje od 100 do 400 zł miesięcznie. Pozwana podała, że osiąga dochód w łącznej wysokości 1069,40 zł, zaś jej średnie wydatki wynoszą 1982,16 zł.

Wyrokiem z dnia 15 grudnia 2016r. Sąd Rejonowy w C. ustalił, że obowiązek alimentacyjny powoda H. W. wobec pozwanej E. W. ustał z dniem 25 lutego 2016 r. Ponadto Sąd Rejonowy nie obciążył pozwanej kosztami postępowania.

Powyższe orzeczenie zapadło na podstawie następującego stanu faktycznego:

Prawomocnym wyrokiem z dnia 10 czerwca 2003r. wydanym w sprawie sygn. I1 C 1761/02 Sąd Okręgowy w B. rozwiązał przez rozwód małżeństwo powoda H. W. i pozwanej E. W., uznając, że winę za rozkład pożycia małżeńskiego ponosi powód. Jednocześnie wyrokiem tym Sąd zasądził od powoda na rzecz pozwanej alimenty w kwocie 500 zł miesięcznie poczynając od daty uprawomocnienia się wyroku, w miejsce dotychczasowych alimentów w kwocie 150 zł miesięcznie ustalonych ugodą sądową zawartą przed Sądem Rejonowym w T. w dniu 8.01.2001r. w sprawie sygn. III RC 235/00. Nadto, na podstawie tego wyroku powód został zobowiązany do płacenia na rzecz swoich małoletnich wówczas córek M. i N. alimentów w kwotach po 200 zł miesięcznie, łącznie 400 zł miesięcznie. Na dzień wydania wyroku rozwodowego powód prowadził gospodarstwo rolne, które formalnie było współwłasnością obu stron, natomiast pozwana utrzymywała się wyłącznie z alimentów otrzymywanych od powoda.

Jak ustalił Sąd Rejonowy powód prowadzi obecnie gospodarstwo rolne o powierzchni około 30 ha. W okresie od 2014 do 2015 r. powód z tytułu posiadanego gospodarstwa rolnego otrzymał łącznie 79.073,71 zł tzw. dopłat unijnych. Razem z powodem mieszka jego żona, obecnie bezrobotna, z prawem do zasiłku dla osób bezrobotnych, mieszkają także niepełnosprawna siostra i matka, która otrzymuje emeryturę w kwocie około 900 zł.

Pozwana ma natomiast wykształcenie średnie. Do czasu rozwodu pracowała w gospodarstwie rolnym prowadzonym wspólnie z powodem. Po rozwodzie nie podejmowała pracy zarobkowej.

W dniu 29.06.2006r. w sprawie prowadzonej przed Sądem Rejonowym w T. pod sygn. I Ns 228/03 powód i pozwana w ramach zawartej ugody sądowej dokonali podziału majątku wspólnego w ten sposób, że na wyłączną własność pozwanej została przyznana nieruchomości położona w miejscowości W. w gminie G., o powierzchni 12,928 ha, stanowiąca gospodarstwo rolne, a także samochód F. (...) rocznik 1995, nadto powód zobowiązał się zapłacić pozwanej kwotę 160.000 zł tytułem spłaty udziału w majątku wspólnym. Pozwana nie uprawia swojego gospodarstwa rolnego. W latach 2007- 2015 pozwana z tytułu posiadanego gospodarstwa rolnego otrzymała łącznie 96.914,07 zł tzw. dopłat unijnych. Pozwana nie otrzymuje renty, ani emerytury.

Jak ponadto ustalił Sąd Rejonowy, w 2010r. na podstawie umowy darowizny pozwana otrzymała od swojej córki spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w C. przy ulicy (...) o powierzchni 53,60 m². Czynsz za mieszkanie od maja 2016r. wynosi 475,84 zł. Pozwana w mieszkaniu tym mieszka od czasu rozwodu. Pozwana przez kilka miesięcy w roku przebywa w (...), gdzie opiekuje się swoją matką, która jest osobą częściowo niepełnosprawną, poruszającą się za pomocą tzw. balkoniku. Latem, gdy matka pozwanej przyjeżdża do Polski, pozwana również się nią opiekuje. Matka pozwanej otrzymuje (...)miesięcznie emerytury. Pozwana choruje na (...).

Oceniając tak ustalony stan faktyczny, Sąd Rejonowy, przy uwzględnieniu przepisów art. 27 kro i art. 60 § 2 kro, stwierdził zasadność powództwa H. W.. Zważył przy tym, że sytuacja osobista i materialna pozwanej zmieniła się w sposób istotny od daty rozwodu. Pozwana weszła w posiadanie majątku, który obecnie obejmuje gospodarstwo rolne o powierzchni prawie 13 ha oraz tzw. mieszkanie własnościowe o powierzchni ponad 53 m². Pozwana nie uprawia gospodarstwa rolnego, nie czerpie z niego korzyści majątkowych, ograniczając się do otrzymywania tzw. dopłat unijnych, których średnia miesięczna wysokość w udokumentowanym okresie od 2007 do 2015 (108 miesięcy) wyniosła 897 zł. Nadto obecny stan zdrowia pozwanej nie uniemożliwia jej podjęcia pracy zarobkowej. Pozwana mieszka sama, nie ma nikogo na swoim utrzymaniu, zaś ponoszone przez nią wydatki nie odbiegają od typowych, przeciętnych kosztów utrzymania.

Z rozstrzygnięciem powyższym nie zgodziła się pozwana, która, w wywiezionej od niego apelacji podniosła zarzut naruszenia przepisów prawa procesowego, tj. art. 227 kpc, art. 233 § 1 kpc i art. 328 § 2 kpc poprzez ustalenie, że sytuacja osobista i materialna powódki zmieniła się w sposób istotny od daty rozvodu, co skutkuje uchyleniem obowiązku alimentacyjnego powoda wobec pozwanej, podczas gdy zebrany w sprawie materiał dowodowy przeczy takim ustaleniom Sądu. W efekcie apelująca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości, jak i zasądzenie od powoda na rzecz pozwanej zwrotu kosztów procesu za obie instancje, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w C.do ponownego rozpoznania przy uwzględnieniu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej jest zasadna.

W pierwszym rzędzie, jeszcze przed wyjaśnieniem motywów, jakie legły u podstaw konstatacji Sądu Okręgowego o tym, że zaskarżone wywiezioną przez pozwaną apelacją orzeczenie wymagało zreformowania, wskazać należało, że art. 382 kpc, nakłada na sąd II instancji obowiązek rozważenia na nowo całego zebranego w sprawie materiału oraz dokonania własnej, samodzielnej i swobodnej oceny, w tym oceny zgromadzonych dowodów (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17.04.1998r., II CKN 704/97, L.). Sąd II instancji nie ogranicza się zatem tylko do kontroli Sądu I instancji, lecz bada ponownie całą sprawę, a rozważając wyniki postępowania przed Sądem I instancji, władny jest ocenić je samoistnie. Postępowanie apelacyjne jest przedłużeniem procesu przeprowadzonego przez pierwszą instancję, co oznacza, że nie toczy się on na nowo. Trzeba też pamiętać, że kognicja sądu odwoławczego obejmuje "rozpoznanie sprawy" (a nie tylko środka odwoławczego) i to w taki sposób, w jaki mógł i powinien uczynić to sąd pierwszej instancji (vide: uchwała Sądu Najwyższego 7 sędziów - zasada prawna - z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, Lex nr 341125). W konstrukcji prawnej rozpoznawania sprawy przez Sąd II instancji w wyniku wniesienia apelacji przez stronę lub strony postępowania, w polskiej procedurze cywilnej chodzi o skontrolowanie prawidłowości rozstrzygnięcia sprawy przez sąd pierwszej instancji i, jeżeli to potrzebne, przeprowadzenie pełnego postępowania dowodowego, a następnie wydanie orzeczenia merytorycznego.

Bacząc zatem na charakter postępowania apelacyjnego, które wprawdzie jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym, to jednak zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego, Sąd Okręgowy ponownie ocenił zebrane w toku postępowania dowody, uznając przy tym, że nie ma potrzeby, ale i podstaw do uzupełniania postępowania dowodowego. Pozostając sądem merytorycznym Sąd Okręgowy przeanalizował raz jeszcze cały zebrany w sprawie materiał dowodowy oraz dokonał analizy prawnej zgłoszonego w sprawie roszczenia wraz z przedstawioną jego podstawą faktyczną. W efekcie doszedł do przekonania, że przyjęta przez Sąd I instancji ocena sprawy nie była prawidłowa, co rzutowało na konieczność zreformowania wydanego wyroku, a to na skutek słusznych zarzutów apelacyjnych podniesionych przez pozwaną E. W.. Dostrzec trzeba, że zarzuty te koncentrowały się wokół uchybień przepisom proceduralnym w postaci art. 227 kpc, art. 233 § 1 kpc i art. 328 § 2 kpc. Spośród nich, w ocenie Sądu II-iej instancji zarzut naruszenia zasady swobodnej oceny dowodów wyrażonej w przepisie art. 233 § 1 kpc jest bezspornie słuszny, a skoro tak, to i wystarczający do uznania, że rozstrzygnięcie niniejszej sprawy powinno być inne, aniżeli to, jakie zapadło przed Sądem I-iej instancji.

Co do zasady obowiązek alimentacyjny z art. 60 kro stanowi przedłużenie obowiązku wzajemnej pomocy i przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny. Świadczenia alimentacyjne między rozwiedzionymi małżonkami stanowią kontynuację powstałego przez zawarcie małżeństwa obowiązku wzajemnej pomocy w zakresie utrzymania i trwają mimo rozvodu, aczkolwiek w postaci zmodyfikowanej (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.09.2001r., V CKN 445/00 Lex nr 52490).

Przepis art. 60 § 2 kro stanowi, że Jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczyniać się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku. W

przepisie tym ustawodawca uregulował tzw. rozszerzony obowiązek alimentacyjny małżonka ponoszącego wyłączną winę za rozkład pożycia, który nie zależy od tego, czy małżonek niewinny cierpi niedostatek, a wystarczającą przesłanką do orzeczenia alimentów jest pogorszenie sytuacji materialnej wskutek orzeczenia rozwodu.

Zważyć należy, że zastosowanie przepisu art. 60 § 2 kro wymaga jednak uprzednich ustaleń faktycznych określających sytuację małżonka niewinnego i to powstała w następstwie orzeczenia rozwodu, a nadto ustalenia hipotetycznej sytuacji, w jakiej znajdowałby się tenże niewinny małżonek, gdyby rozwodu nie orzeczono i gdyby pożycie małżonków funkcjonowało prawidłowo (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2000 r., II CKN 673/98, Legalis nr 354572). W innym orzeczeniu Sąd Najwyższy wprost wskazał, że przesłanką rozszerzonego obowiązku alimentacyjnego małżonka ponoszącego wyłączną winę rozkładu pożycia jest ustalenie, że rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, niemające jednak cech niedostatku. Ocena, czy nastąpiło takie pogorszenie, zależy od porównania sytuacji, w jakiej niewinny małżonek znalazł się wskutek orzeczenia rozwodu, z sytuacją, w jakiej znajdowałby się, gdyby rozwodu nie orzeczono i gdyby pożycie małżonków funkcjonowało prawidłowo. Obowiązek alimentacyjny małżonka wyłącznie winnego rozkładu pożycia nie sięga przy tym z reguły tak daleko, aby miał zapewnić małżonkowi niewinnemu równą stopę życiową, niemniej zakres przyczyniania się małżonka wyłącznie winnego do utrzymania małżonka niewinnego mieści się między granicą, poniżej której istnieje niedostatek a granicą, której przekroczenie byłoby zrównaniem stopy życiowej obojga małżonków (vide: wyrok z dnia 7.5.1998 r., III CKN 186/98, Legalis nr 356468).

Biorąc powyższe pod uwagę, dostrzec należało, że w toku niniejszego postępowania rozpoznawczego ani powód nie przedstawił takich argumentów, które pozwoliłyby na porównanie tej sytuacji, o jakiej mowa jest wyżej, ani też Sąd I-ej instancji w takim kontekście przedmiotowej sprawy nie rozpoznał. W tej sytuacji stwierdzenie, że obowiązek alimentacyjny powoda H. W. wobec jego byłej żony E. W. ustał w żadnym razie nie odpowiada stanowi faktycznemu, ani prawnemu sprawy. Skoro w niniejszej sprawie brak było materiału dowodowego pozwalającego na porównanie sytuacji małżonka niewinnego, i to powstałej w następstwie orzeczenia rozwodu, z hipotetyczną sytuacją, w jakiej znajdowałby się tenże niewinny małżonek, gdyby rozwodu nie orzeczono i gdyby pożycie małżonków funkcjonowało prawidłowo, to tym bardziej brak było podstaw do stwierdzenia, że ów obowiązek alimentacyjny wygasł. Jednocześnie należy w tym miejscu podkreślić, że zgodnie z ogólną regułą dowodową (art. 6 kc i art. 232 kpc) to powód powinien dowieść, że pozwana, pomimo orzeczonego (...) temu rozwodu, znajduje się w dobrej kondycji materialnej, jak i że tak samo dobrze funkcjonuje obecnie, jak w sytuacji, gdyby do rozpadu małżeństwa nie doszło.

Dalej na kanwie okoliczności faktycznej niniejszej sprawy oraz odnosząc się argumentacji strony powodowej zmierzającej do przeforsowania swych racji, zważyć należało, że od lat 70-tych XX wieku funkcjonuje utrwalony obecnie już w judykaturze pogląd, iż w sytuacji, w której niewinny małżonek otrzymuje w wyniku podziału majątku wspólnego określoną substancję majątkową, to małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia nie może się uwolnić od obowiązku alimentacyjnego orzeczonego na podstawie art. 60 § 2 kro. Jednocześnie Małżonek nie jest obowiązany do konsumowania substancji majątkowej na pokrycie swego utrzymania, gdy drugi małżonek ze względu na swą sytuację majątkową i zarobkową jest w stanie spełniać obowiązek alimentacyjny (vide: wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25.09.1978r., III CRN 161/78, Lex nr 8131). Bacząc na powyższe nie sposób jest podzielać retoryki strony powodowej i wymagać od pozwanej, aby przykładowo sprzedała majątek (lub jego część) otrzymany w związku z jego podziałem (tym bardziej, gdy nie był on znaczny) i de facto alimentowała samą siebie, w tym też ze środków pochodzących ze spłaty uzyskanej w związku z dokonaniem między stronami podziałem majątku wspólnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12.12.1975r., III CRN 338/75, OSPiKA 1977 nr 3, poz. 54, Legalis nr 19157).

Nie ma także znaczenia dla trwania obowiązku alimentacyjnego podnoszona w pozwie okoliczność, że małżeństwo stron zostało rozwiązane „aż przed dziesięcioma laty, a powód zawarł kolejny związek małżeński”. Podkreślić należy, że obowiązek alimentacyjny między rozwiedzionymi małżonkami nie jest w zasadzie ograniczony żadnym terminem. Zasada ta odnosi się do sytuacji, gdy zobowiązanym do alimentacji jest małżonek, który został uznany za winnego rozkładu pożycia, w stosunku do małżonka, który nie ponosi winy rozkładu (por. Uchwała Pełnego Składu Izby Cywilnej i Administracyjnej Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1987 r., III CZP 91/86, Legalis nr 26104).

W tym stanie rzeczy, wobec niewykazania przesłanek stanowiących podstawę do ustalenia, że obowiązek alimentacyjny powoda H. W., wynikający z art. 60 § 2 kro względem pozwanej E. W., wygasł, należało zmienić zaskarżony wyrok i powództwo oddalić, a ponadto zasądzić, zgodnie z art. 98 § 1 kpc, od powoda na rzecz pozwanej kwotę 120 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Orzeczenie reformatoryjne, jak w pkt 1 a i b, Sąd Okręgowy wydał na podstawie art. 386 § 1 kpc.

O kosztach postępowania za obie instancje orzeczono stosownie do jego wyniku, przy czym w pkt 1b uwzględniono § 4 ust. 1 pkt 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015, poz. 1800), zaś w pkt 2 sentencji przy uwzględnieniu § 10 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 4 ust. 1 pkt 9 tegoż rozporządzenia.